

ANTIBIOTIKLARNING NOTO'G'RI QO'LLANILISHI VA UNING
OQIBATLARI

*Urganch Davlat Tibbiyot Instituti
Stomatologiya fakulteti Farmatsiya
yo`nalishi 2-kurs talabasi
Shodurdiyeva Marhabo Umarbek qizi*

Annotatsiya. Mazkur maqolada antibiotiklarning noto'g'ri qo'llanilishi muammosi, uning asosiy sabablari va inson salomatligiga salbiy ta'siri ilmiy jihatdan tahlil qilinadi. Antibiotiklarni asossiz qabul qilish, davolash kursini to'liq yakunlamaslik hamda noto'g'ri dozada qo'llash natijasida antibiotikorezistentlik rivojlanishi yoritilgan. Shuningdek, ushbu jarayonning klinik, ijtimoiy va iqtisodiy oqibatlari ochib beriladi. Antibiotiklardan oqilona foydalanish va rezistentlikning oldini olish bo'yicha zamonaviy yondashuvlar ko'rib chiqiladi.

Kalit so'zlar: antibiotiklar, antibiotikorezistentlik, infeksiya, farmakologiya, mikroflora, davolash, sog'liqni saqlash

Abstract. This article analyzes the problem of inappropriate antibiotic use, its main causes, and its negative impact on human health from a scientific perspective. It highlights how misuse, incomplete treatment courses, and incorrect dosing contribute to the development of antimicrobial resistance. The clinical, social, and economic consequences of this issue are also discussed. In addition, modern approaches to rational antibiotic use and prevention of resistance are considered.

Keywords: antibiotics, antimicrobial resistance, infection, pharmacology, microflora, treatment, healthcare

Antibiotiklar zamonaviy tibbiyotning eng muhim yutuqlaridan biri bo'lib, bakterial infeksiyalarni davolashda millionlab insonlar hayotini saqlab qolishga xizmat qilmoqda. Shu bilan birga, ushbu dori vositalarining nazoratsiz va noto'g'ri qo'llanilishi bugungi kunda jahon sog'liqni saqlash tizimi oldidagi eng dolzarb

muammolardan biriga aylangan. Antibiotiklarni shifokor tavsiyasiz qabul qilish, virusli kasalliklarda asossiz ishlatish, davolash kursini muddatidan oldin to'xtatish hamda dori dozalariga rioya qilmaslik ularning samaradorligini keskin pasaytiradi. Natijada organizmda antibiotiklarga chidamli mikroorganizmlar shakllanib, oddiy infeksiyalarni ham davolash murakkablashadi. Tibbiyot amaliyotida bu holat antibiotikorezistentlik deb ataladi va u nafaqat alohida bemor, balki butun jamiyat salomatligi uchun xavf tug'diradi. Jahon sog'liqni saqlash tashkiloti ma'lumotlariga ko'ra, antimikrob preparatlarning noto'g'ri va ortiqcha qo'llanilishi dori ta'siriga chidamli patogenlar paydo bo'lishining asosiy omillaridan biridir. Bu esa infeksiyon kasalliklarning uzoq davom etishi, asoratlar sonining ortishi, davolash xarajatlarining ko'payishi va o'lim xavfining oshishiga olib keladi. Ayniqsa, antibiotiklarning aholi orasida retseptsiz iste'mol qilinishi muammoni yanada chuqurlashtirmoqda. Jahon sog'liqni saqlash tashkiloti kuzatuvlariga ko'ra, ayrim hududlarda aholining sezilarli qismi antibiotiklarni shifokor nazoratisiz qabul qilmoqda, bu esa antimikrob qarshilikning tezlashishiga sabab bo'lmoqda. Antibiotiklarning noto'g'ri qo'llanilishi faqat infeksiyani davolash samaradorligini pasaytiribgina qolmay, balki ichak mikroflorasining buzilishi, allergik reaksiyalar, toksik ta'sirlar va immun tizim izdan chiqishi kabi salbiy oqibatlarni ham yuzaga keltiradi. Shu bois antibiotiklardan oqilona foydalanish masalasi klinik tibbiyotning ustuvor yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. O'zbek olimlari ta'kidlashicha, antibakterial preparatlarni farmakologik jihatdan asoslangan holda buyurish, ularning dozasi va davomiyligini to'g'ri belgilash davolash samaradorligini oshirishda muhim omildir. Shuningdek, antibiotikoterapiyada ilmiy yondashuvning yetishmasligi dori vositalariga chidamli shtammlarning ko'payishiga olib kelishi mumkin. Shu jihatdan antibiotiklarning noto'g'ri qo'llanilishi va uning oqibatlarini ilmiy tahlil qilish, ushbu muammoning tibbiy hamda ijtimoiy xavfini ochib berish bugungi kunning dolzarb vazifalaridan biridir. Mazkur maqolada antibiotiklardan noo'rin foydalanish sabablari, uning inson salomatligiga salbiy ta'siri hamda antibiotikorezistentlikning oldini olish yo'llari ilmiy manbalar asosida yoritiladi.

Antibiotiklardan noto'g'ri foydalanish bugungi kunda global sog'liqni saqlash tizimida eng jiddiy muammolardan biri sifatida baholanmoqda. Antibiotiklar faqat bakterial infeksiyalarni davolashda samarali bo'lishiga qaramay, ularni virusli kasalliklarda qo'llash holatlari keng tarqalgan. Bu esa dori vositalarining klinik samaradorligini pasaytirib, mikroorganizmlarning moslashuvchanligini oshiradi. Ilmiy tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, antibiotiklarni asossiz qo'llash bakteriyalarning genetik mutatsiyalariga olib keladi va natijada rezistent shtammlar shakllanadi [1].

Antibiotikorezistentlik jarayoni murakkab biologik mexanizmlar orqali yuzaga keladi. Bakteriyalar antibiotik ta'siriga qarshi fermentlar ishlab chiqarishi, hujayra devorini o'zgartirishi yoki dori moddani hujayradan chiqarib yuborishi mumkin. Shu sababli, ilgari samarali bo'lgan antibiotiklar bugungi kunda ayrim infeksiyalarni davolashda yetarli natija bermayapti. Bu esa davolash davomiyligini uzaytiradi va bemorlarning sog'ayish jarayonini murakkablashtiradi [2].

Antibiotiklarning noto'g'ri qo'llanishi faqat rezistentlikni emas, balki organizmning ichki muvozanatini ham buzadi. Xususan, ichak mikrobiotasining zararlanishi natijasida disbakterioz rivojlanadi. Bu holat hazm jarayonining buzilishi, vitaminlar sintezining kamayishi va immunitetning susayishiga olib keladi. Klinik kuzatuvlarga ko'ra, antibiotiklarni nazoratsiz qabul qilgan bemorlarda allergik reaksiyalar va toksik ta'sirlar ko'proq uchraydi [3]. Bundan tashqari, antibiotiklarni noto'g'ri dozada qabul qilish ham jiddiy muammolarni keltirib chiqaradi. Past dozalar bakteriyalarni to'liq yo'q qilmasdan, ularning moslashishiga sharoit yaratadi. Yuqori dozalar esa organizmga toksik ta'sir ko'rsatib, jigar va buyrak faoliyatiga salbiy ta'sir etadi. Shuning uchun dori vositalarining dozasi individual tarzda, bemorning holatidan kelib chiqib belgilanilishi zarur [4].

Antibiotiklarni davolash kursini muddatidan oldin to'xtatish ham keng tarqalgan xatolardan biridir. Bemor o'zini yaxshi his qilgach, davolashni to'xtatadi, natijada organizmda tirik qolgan bakteriyalar yana ko'payadi. Bu esa infeksiyaning qaytalanishiga va yanada og'ir shaklda kechishiga sabab bo'ladi. Ilmiy manbalarda bu holat "qisman davolangan infeksiya" sifatida izohlanadi va uning oqibatlari jiddiy baholanadi [5].

Antibiotikorezistentlik nafaqat individual bemor, balki butun jamiyat uchun xavf tug'diradi. Chunki rezistent bakteriyalar bir insondan boshqasiga o'tib, keng tarqalishi mumkin. Natijada oddiy infeksiyalar ham davolashga qiyin bo'lgan kasalliklarga aylanadi. Jahon sog'liqni saqlash tashkiloti ma'lumotlariga ko'ra, agar bu muammo nazorat qilinmasa, kelajakda antibiotiklar samaradorligi keskin kamayishi mumkin [6]. Shuningdek, antibiotiklarning veterinariya va qishloq xo'jaligida haddan tashqari qo'llanishi ham rezistentlikning kuchayishiga olib kelmoqda. Chorvachilikda antibiotiklarning profilaktik maqsadda ishlatilishi bakteriyalarning keng miqyosda moslashuviga sabab bo'ladi. Bu esa oziq-ovqat zanjiri orqali inson organizmiga ham ta'sir ko'rsatadi. Shu bois antibiotiklardan foydalanishda kompleks yondashuv zarur hisoblanadi [7].

Antibiotiklardan oqilona foydalanish uchun bir qator choralar ishlab chiqilgan. Avvalo, antibiotiklar faqat shifokor tavsiyasi bilan qabul qilinishi lozim. Har bir bemor uchun individual davolash rejasi ishlab chiqilishi zarur. Bundan tashqari, laborator tekshiruvlar asosida antibiotik sezgirligini aniqlash davolash samaradorligini oshiradi [2].

Tibbiyot amaliyotida "antibiotik stewardship" tushunchasi keng qo'llanilmoqda. Bu tizim antibiotiklardan to'g'ri va samarali foydalanishni nazorat qilishga qaratilgan. Ushbu yondashuv orqali keraksiz antibiotik buyurish holatlari kamaytiriladi va rezistentlikning oldi olinadi. Ilmiy tadqiqotlar bu usulning samaradorligini tasdiqlagan [6].

Antibiotiklarning noto'g'ri qo'llanilishi ko'plab salbiy oqibatlariga olib keladi. Bu muammo nafaqat tibbiy, balki ijtimoiy va iqtisodiy ahamiyatga ega. Antibiotiklardan oqilona foydalanish orqali ularning samaradorligini saqlab qolish va kelajak avlodlar uchun xavfsizligini ta'minlash mumkin. Shu sababli, ushbu masalaga jiddiy yondashish har bir tibbiyot xodimi va bemorning muhim vazifasidir.

Xulosa

Antibiotiklarning noto'g'ri qo'llanilishi zamonaviy tibbiyot oldida turgan eng jiddiy muammolardan biri hisoblanadi. Ushbu holat nafaqat davolash samaradorligini pasaytiradi, balki mikroorganizmlarning dori vositalariga

chidamliligini keskin oshiradi. Natijada oddiy infeksiyalarni davolash ham murakkablashib boradi. Antibiotikorezistentlikning kuchayishi global sog‘liqni saqlash tizimi uchun katta xavf tug‘diradi. Bu jarayon infeksiyalarning uzoq davom etishi va asoralar sonining ortishiga olib keladi. Shuningdek, noto‘g‘ri antibiotikoterapiya organizmning ichki muvozanatini izdan chiqaradi. Xususan, ichak mikroflorasining buzilishi va immun tizimning zaiflashishi kuzatiladi. Antibiotiklarni shifokor nazoratisiz qabul qilish bu muammoni yanada chuqurlashtiradi. Davolash kursini to‘liq yakunlamaslik esa infeksiyaning qaytalanishiga sabab bo‘ladi. Shu bois antibiotiklardan foydalanishda ilmiy asoslangan yondashuv zarur. Har bir bemor uchun individual davolash rejasi ishlab chiqilishi muhim ahamiyatga ega. Antibiotiklarni faqat zarur hollarda va to‘g‘ri dozada qo‘llash ularning samaradorligini saqlab qoladi. Shuningdek, aholining tibbiy savodxonligini oshirish muhim profilaktik chora hisoblanadi. Umuman olganda, antibiotiklardan oqilona foydalanish orqali kelajak avlodlar salomatligini himoya qilish mumkin.

FOYDALANILGAN MANBALAR

1. S.S. Azizova, Farmakologiya, Toshkent: Abu Ali ibn Sino nomidagi tibbiyot nashriyoti, 2020.
2. M.N. Ziyayeva, D.A. Karimov, Klinik farmakologiya asoslari, Toshkent: Yangi asr avlodi, 2021.
3. World Health Organization. Antimicrobial resistance. WHO Fact Sheet, 2023.
4. Xudoyqulov A. Tibbiy mikrobiologiya va immunologiya. – Toshkent: Fan, 2019.
5. Rang H.P., Dale M.M. Rang and Dale’s Pharmacology. – Elsevier, 2019.
6. Katzung B.G. Basic and Clinical Pharmacology. – McGraw-Hill, 2021.
7. World Health Organization. Antimicrobial Resistance Report. – 2023.
8. Goodman & Gilman. The Pharmacological Basis of Therapeutics. – McGraw-Hill, 2018.